

ישראל, אסיה, והאיחוד האירופי

הרצל ברגר

לות. המצב החדש הזה נתהווה באותה עצרת או"ם אשר בה נפל עוד דבר: נתגלעו ניגודים חריפים בין ארצות הברית לבין בעלות-בריתה הראשיות באירופה והגוש המערבי כמעט התפורר. מעמדה של מדינה שאינה משתייכת לשום גוש טבעי וק"בוע — ויהא זה אפילו גוש קטן יותר — נעשה במצב החדש בעצרת קשה פי כמה משהיה לפני השינוי הרב שחל בהרכב המוסד הראשי של האומות המאוחדות.

כאמור, זכתה מדינת ישראל ועדיין היא זוכה בתמיכתן של מדינות רבות בעולם אם כי אינה נתונה במסגרתו של גוש טבעי וקבוע אתן. תמיכה זו נבעה ונובעת מנימוקים שונים, שרובם בע"לי אופי של שותפות-ערכים. ההכרה בזכותו של העם היהודי לעצמאות מדינית ובחוב שהעולם חב לעם היהודי אחרי דורות של רדיפות ואחרי השואה באירופה בשנות מלחמת העולם השנייה; ההכרה באופיה המתקדם של המדינה הצעירה, במפעל הפיתוח ובמפעל החברתי שלה העשויים מכמה בחינות לשמש דוגמה לארצות אחרות ודוגמה מסייעת ומדרבנת לארצות הנחשלות שבאזור המזרח הים התיכון וביבשות אסיה ואפריקה; המיווג של עצמאות לאומית ותודעה בינלאומית, של תרבות מקורית ותרבות העולם; ההכרה בחובתו של העולם לתמוך במדינה קטנה המוקפת אויבים מכל צד — תקדים שכל מדינה קטנה ובינונית מעוניינת בקביעתו — כל אלה יסודות המסייעים, במידה זו או אחרת, לבסס את מעמדה של ישראל בעולם. לכך מתוספת ההכרה, כי מדינה קטנה זו תעמוד על נפשה אם תותקף וכי כוחה ההגנתי יעיל ורציני בממדי האזור שהיא שוכנת בו; הרי שאם תיאלץ להגן על עצמה עלול הדבר לגרום לסכסוך צבאי במזרח התיכון שיסכן את היציבות הרופפת באזור ואולי גם מחוצה לו. בכמה מקרים נתלו לגורמים ושיקולים כלליים אלה הם נימוקים מיוחדים שבשורת פות אינטרסים, זמנית או קבועה, שהביאו לידי הופעה משותפת ותמיכה הדדית בין ישראל לבין מדינות שונות.

ואולם אין התקשרויות אלה, כמובן, בגדר תחילת שלם להתקשרות בגוש טבעי וקבוע. ישראל חותרת זה זמן רב להתקבל כחברה שוות-זכויות

מדינת ישראל מכמה בחינות יוצאת-דופן היא במערכת המדינות. אחת הבחינות האלה היא פרי העובדה שהיא בגדר עם לבדד ישכון, ואין היא מופיעה כחוליה באחד הגושים שאו"ם מורכב מהם עתה. הריהי אחת המדינות המעטות שאינן יכולות להסתייע בחברותן לברית טבעית, קבועה ויציבה. הגושים הקיימים אינם מונעים, כמובן, קיום ניגודים וסכסוכים בין המדינות הנמנות עמם. רובם הוקמו על יסוד שכנות גיאוגרפית ושכנות זו, עם כל המקרב והמאחד שבה, מעלה גורמים מפרידים ומסכסכים. אף על פי כן מקנים הם למדינות החברות בהם מידה רבה למדי של עזרה הדדית כלפי חוץ, בסכסוכיהן עם העולם שמחוץ לגוש. וכן אין הגוש הטבעי והקבוע משמש הצורה היחידה של התקשרויות בין מדינות לעזרה הדדית ואף חד צדדית, המיוסדת על הכרת קיומם של אינטרסים או ערכים משותפים. מדינת ישראל, עם כל היותה משוללת קשרי גוש טבעיים כלשהם, נהנתה בעבר ומן הסתם תיהנה גם בעתיד מתמיכה נרחבת בעולם, גם גמלה גם תגמול למדינות התומכות בה. אף על פי כן אינן דומות התקשרויות זמניות, ואפילו הן ממושכות, לקשר שבתוך גוש טבעי וקבוע, ביחוד כאשר הגוש הזה גדול כדי רכישת השפעה מכרעת על דיוני עצרת או"ם וכאשר קמה בו מעין משמעת סיעתית פנימית. הנה, שנים רבות היה בידי מדינות דרום אמריקה שליש או כמעט שליש מן הקולות בעצרת. הרי שבהופעה מלוכדת יכלו להכשיל קבלת כל החלטתה שלא היתה לפי רוחן, או לאיים על הרוב בשיתוק כוח ההכרעה של העצרת אם לא ינהג הרוב בהתאם לתביעותיהן. אך באותן השנים, ביחסים האידייליים כמעט — ב"השוואה ליחסים השוררים עתה בעצרת — ובמצב של שיתוף-פעולה מתמיד כמעט בין הגוש הליטיני לבין ארצות-הברית וארצות אירופה המערבית, לא הגיעו מדינות אמריקה הלאטינית לשימוש לרעה בכוח שהיה בידן מבחינה אובייקטיבית בתוך המיבנה הפרלמנטרי של העצרת. המצב נשתנה כליל כאשר "כוח החסימה" שהיה לפני כן בידי הגוש הדרום-אמריקני עבר לידי הגוש האפרו-אסייתי-ערבי החולש בהרכב החדש של העצרת על שליש או יותר משליש של הקו-

משתלבים זה בזה. בתודעת עמי אסיה, נטולי בטחון פנימי ביציבות עצמאותם, חי זכר השעבוד המערבי והפחד מפני שובו. אמנם אין לפחד זה בסיס ממשי, אף על פי כן הריהו גורם מדיני ממשי ביותר. פחד זה מחייב את ממשלות אסיה, ביחוד כלפי דעת הקהל בארצותיהן, לנקוט עמדה אנטי-מערבית ברורה ותקיפה בכל סכסוך בין אחד העמים שהיו משועבדים או שעדיין הם משועבדים ובין מדינה אירופית כלשהי. בלי לבדוק כלל את טיבו ותכנו של הסכסוך. מדינות ערב עודן נראות לאסיה כלוחמות נגד השעבוד הבריטי והצרפתי בשנות השלושים והארבעים של המאה הנוכחית, ביחוד שמלחמת השחרור שלהן עוד נמשכת באפריקה הצפונית הצרפתית. זכר אהביהן עם גרמניה הנאצית ואיטליה הפאשיסטית אין בו כדי לפסלן בעיני עמים שראו בימי מלחמת העולם השנייה את הכיבוש היאפאני כראות שלב בתהליך שחרורם מן השלטון האיירופי. ואשר למדינת ישראל, הרי אין לשכוח שתי עובדות: האחת שעולמן הרוחני של רוב ארצות אסיה אינו כולל את התנ"ך וממילא אין לו זיקה לישראל, והשנית, שעולמם הרוחני של רבים מבין ראשי תנועות השחרור הלאומיות באסיה עוצב בבית-אולפנא קומוניסטי. אמנם הללו כבר הרחיקו לכת בהשתחררותם מתפיסות קומוניסטיות, אך טבעי הוא כי השתחררות זו החלה בעיניים הקרובים להם יותר, ומפגרת בעיניים קרובים להם פחות, כדרך שאירע אף ליהודים וישראלים לא מעטים. הגירסה הקומוניסטית על הצהרת בלפור כמקור תנועת שיבת ציון ועל היות הציונות ומדינת ישראל "זרוע האימפריאליזם" עודנה חרותה עמוק למדי במוחות רבים. הגורם השני הוא פחד ההשתלטות הקומוניסטית. מעטים הם אנשי המדינה באסיה שידו בכך בגלוי מעל במה בינלאומית, אך מעטים מהם הם אלה שלא יראו את סכנת הכיבוש הסיני כסכנה ממשית מאוד, את אפשרות העמידה נגדה כמפוקפקת למדי, ואת סיכוי ההשתלטות הסינית כקץ הקיום הלאומי העצמאי וההתפתחות הדימוקרטית של עמיהם. פחד זה היה אחד הגורמים העיקריים לכינוסה של ועידת באנדונג כנסיון כפול להקים גוש אפריקני-אסייתי חזק ולדבר שלום והסכמה עם סין וברית המועצות. הפחד הזה הוא הממריץ מדינות רבות באסיה, ובראש וראשונה את ממשלת הודו, לנקוט עמדות פרו-סוויטיות ואנטי-מערביות בשאלות בינלאומיות רבות כדי להוכיח

במשפחת עמי אסיה, אף זכתה לכמה הישגים במאמציה אלה. — עם כל אלה, עדיין אין הגוש האסייתי רואה אותה כחלק אורגני באסיה, ובהו"פיע הגוש הזה כחיבה, באו"ם ומחוצה לו, הופעתו על פי רוב עויינת לישראל. טבעת החרם והאיבה שבה הקיפו הארצות הערביות ורוב הארצות המוסלמיות את מדינת ישראל כפתה על שאר ארצות אסיה ואפריקה את הברירה בין ארצות אלה לבין ישראל, והארצות הקובעות בגוש הזה הסיקו מן המצב מסקנות אופורטוניסטיות. בהעדר סיכויים לשנות בקרוב את עמידתן של ארצות ערב כלפיה עשתה מדינת ישראל מאמצים רבים, מהם מוצלחים, לקשור קשרים עם ארצות דרום אסיה, דרום-מזרח אסיה והמזרח הרחוק. אך הקשרים שנקשרו לא היה בהם כדי להביא את המדינות שכינסו את ועידת באנדונג לידי דחית האולטימטום הערבי — כשם שעשתה בשעתה הועידה המייסדת של ארגון המפלגות הסוציאליסטיות באסיה אשר קיימה את השותפות עם מפלגת פועלי ארץ ישראל על אף איומי המשלחות הערביות בעזיבת הועידה ועל אף עזיבתן. קו ישר מוליך מאי-הזמנתה של ישראל לועידת באנדונג להופעתו של הגוש האפריקני-אסייתי-ערבי נגד מדינת ישראל בעצרת האחת-עשרה של האומות המאוחדות.

קשרי מדינת ישראל עם מדינות דרום-אסיה, דרום-מזרח, והמזרח הרחוק טבועה ביסודם היותן שותפות בקידמה חברתית ובפיתוח כלכלי לשם העלאת רמת-המחיה של המוני העם וביסוס העצמאות הלאומית. מבחינה זאת משמשת ישראל דוגמה מאלפת ומדרבנת, אף מקור לשיתוף וסיוע מעשי, כעדות ההסכמים שלה עם בורמה והקשרים המתקמים בינה לבין מדינת גאנה באפריקה המערבית, שהגיעה זה עתה לעצמאותה. עצם קיומה של מדינת ישראל מבטיח יציבות גדולה יותר במזרח התיכון, ומונע סכנת השתלטותו הגמורה והשיריות של גוש ערבי אחיד על נתיבי תחבורה בינלאומיים, שחופש המעבר בהם חשוב לפיתוחן של ארצות אסיה ולסחרן עם ארצות אירופה. לאורך ימים יש סיכויים טובים להידוק הקשרים בין מדינת ישראל לבין ארצות אסיה, אך בתקופה זו ואף בעתיד הקרוב עדיין שקול בעיני מנהיגי אסיה הלחץ הערבי האנטי-ישראלי כנגד הנימוקים המהייבים הידוק הקשרים עם מדינת ישראל. הלחץ הערבי הזה נעזר בשלושה גורמים ה-

כונית כבר היו למציאות כלכלית רבת עוצמה. בימים אלה אנו עדים לצעדים חשובים לקראת הקמת שוק משותף לחלק מארצות אירופה המערבית והתיכונית, ולביטול מודרג של חומות המ-כס בין כולן; של הקמת שותפות בחקר האטום ובניצול האנרגיה הגרעינית לצרכי שלום, ובי-רורים למדיניות השקעות משותפת באירופה ומ-חוצה לה. המאורעות המדיניים של השנה האחרונה שימשו גורם מדרבן ומזרו לתהליך הזה. התקוות להפשרת המלחמה הקרה ולאיחוד גרמני יה נחלשו. יחד עם זה התרופף הבטחון כי אירופה תוכל לסמוך על עזרתה הפעילה של אמריקה ועל הגנתה הצבאית במקרה של לחץ סוויטי המעלה את הסכנה של מלחמת עולם. אירופה על רוב ארצותיה מרגישה עכשיו יותר מאשר קודם בצו-רך להשתחרר מן התלות הכלכלית בארצות-הב-רית ומן הלחץ המדיני שלה. מאורעות החדשים האחרונים הגבירו מאד את רעיון האחדות האי-רופית גם באנגליה.

ארצות אירופה ברובן התרחקו מן הקפיטליזם הליברליסטי של ארצות-הברית ודוחות את הק-פיטליזם הממלכתי של ברית-המועצות. ברוב אר-צות אירופה מולאם חלק נכבד מתעשיות היסוד, ארגוני הפועלים ומפלגותיהם החפשויות רכשו השפעה ניכרת על המדיניות הכלכלית, והממש-לות משפיעות השפעה מכרעת על מוסדות האש-ראי ועל מדיניות ההשקעות. חלק ממדינות אי-רופה חדלו זה כבר לשלוט בשטחים מעבר ליבשת זו. אנגליה וצרפת מתקרבות לחיסול האמפריות הקולוניאליות שלהן ולהמרת יחסי התלות בקש-רי שיתוף כלכלי ומדיני; אף קרבות-המאסף של אנגליה בקפריסין ושל צרפת באלג'יריה אין בהם כדי לשנות את התהליך הזה. הכיוון הכללי הוא לקראת שיתוף פעולה כלכלי, מדיני ותרבותי בין צרפת לבין שטחי החסות שלה לשעבר באפריקה הצפונית, ובמשך הזמן גם באפריקה המערבית, המזרחית והמרכזית. בין אנגליה לבין מושבותיה לשעבר באפריקה המערבית, ובמשך הזמן גם באפריקה המזרחית. אירופה המאוחדת תוכל לה-יות לאפריקה המשתחררת שותף שהוא נקי יותר ממשעי העבר מאשר המדינות המשעבדות לש-עבר, ושותפות כזאת תהיה בעליברית רצוי יו-תר, מסוכן פחות ומבטיח יותר לארצות אסיה הכמהות לפיתוח מאשר אמריקה הקפיטליסטית, רוסיה הטוטאליטארית והמשעבדת, או סין הטו-טאליטארית השכנה והחשודה על נטיה לכיבוש

לגוש הסיני-רוסי כי מבחינת המדיניות הבין-לאו-מית הרי המדינות העצמאיות האלה לא בלבד שאינן אויבות אלא אף רוחשות-ידידות לגוש הסוויטי. הפחד הזה מעלה אף את חשיבות הקשר עם ארצות ערב, לא רק בגלל מספרן ושטחן אלא דווקא בגלל החשש של הצטרפותן למחנה הסווי-טי — שהרי אז תופיע הסכנה הקומוניסטית, אמ-נם לא בצורתה הסינית אלא בצורתה הרוסית, גם מן המערב, תפריד בין אסיה לאירופה, ואר-צות אסיה הדרומית והדרומית-מזרחית תהיינה אז מוקפות רשת קומוניסטית בכל גבולותיהן ה-יבשתיים.

הגורם השלישי הוא הרצון להרחיב את הגוש ולהגביר את כוחו, ומבחינה זאת מעדיפות ארצות אסיה את השיתוף עם אחת-עשרה מדינות ערביות על השיתוף עם מדינת ישראל האחת, הן מבחינת חישוב הקולות בעצרת והן מבחינת הנתונים האו-בייקטיביים של שטח, אוכלוסים ועוד.

הרי שעצם היסוד שעליו בנוי כיום הגוש ה-אפרו-אסייתי מזמין את הלחץ הערבי ומגביר את הנכונות להיענות לו, ולחץ זה הוא לחץ אנטי-יש-ראלי קיצוני.

ב.

מאמצייה של מדינת ישראל להבקיע את חומת ההתנכרות באסיה לא היו לשוא, ואף לא יהיו לשוא. אף על פי כן, עדיין חשבון השעה של יח-סי ישראל עם אסיה מתגלם בארגון באנדונג, ו-עדיין כוחו של חשבון השעה גדול מכוחו של חשבון העולם.

אין מדינת ישראל צריכה ויכולה לוותר על חשבון-עולם של שיתוף בערכי קידמה וחירות המקשרה עם הרבה מארצות אסיה, ועליה להת-מיד במאמצייה לממש אותו ולהגבירו. עם זה אין היא יכולה להתעלם גם מצרכי השעה הדוחקים של קיומה ועליה לבקש גם התקשרויות אחרות, שבהן אין סתירה בין חשבון-עולם לבין חשבון-שעה. נראה כי התפתחות השנה האחרונה באירו-פה פותחת סיכויים חדשים להתקשרויות מעין אלה.

תכנית האחדות האירופית חדלה להיות חזון ערטילאי ונעשתה תהליך של הגשמה — תהליך אטי ומודרג, אך מוחשי ומתקדם. אין זו אחדות הנבנית מלמעלה על-ידי נוסחאות וחוזים מדיני-יים, אלא אחדות המתגשמת לאט לאט למטה בד-רך השיתוף הכלכלי. ארגון הפחם וארגון הפלדה המקיפים חלק מארצות אירופה המערבית והתי-

שטחים ויישובם. מדינות אירופה זקוקות לקשרי תחבורה בטוחים עם מקורות הנפט — תהיינה צור רות הקשרים שלהן, המדיניים והכלכליים, עם מדינות הנפט אשר תהיינה. הן זקוקות לקשרי תחבורה בטוחים עם ארצות אסיה הדרומית והדרומית-מזרחית המהוות מקורות חמרי גלם חשובים ושווקים לנכסי-השקעה הבאים מאירופה למפעלי הפיתוח שלהן. המזרח התיכון הוא הקשר הטבעי הזה. ארצות ערב יש להן בלי ספק יתרונות טבעיים רבים על פני מדינת ישראל. אך גורמים חברתיים ומדיניים בעלי משקל רב מחלישים מאד את יתרונותיהן הטבעיים. המגמה השלטת עתה במדינות ערב, ביחוד במצרים ובארצות ערב שבאסיה — להוציא, אולי את הלב-נון — היא מגמת השגאה לזרים בכלל ולאירופה במיוחד. המגמה היא לנצל בלי רסן וסיוג את היתרונות שהעניקו להן הטבע ומצבן הגיאוגרפי. את המעמד המונופוליסטי שלהן כחולשות על אוצרות הנפט ועורקי התחבורה. המבנה החברתי שלהן אינו מגביר את נכונותן המדינית ואת הכושר המקצועי והחברתי של עמיהן לשמש לא גשר דומם גרידא בין היבשות אלא אף שותף פעיל בייצור התעשייתי ובסיוע הטכני אשר עליהם יבססו ארצות אירופה את שיתוף-הפעולה שלהן עם המזרח האסייתי. ואפילו ישמשו ארצות ערב גשר מבחינת התחבורה, זקוקות ארצות אירופה לגשר אלטרנטיבי שירסן את המונופוליון הערבי.

על חופי הים התיכון שוכנות מדינות בעלות מגמה אירופית מבחינה תרבותית וחברתית. מבחינת כיוון מפעלי הפיתוח וההתפתחות החברתית שלהן. אלה הן מדינות אפריקה הצפונית הצרפתית לשעבר והמדינות השוכנות לחופו המזרחי של הים התיכון, ובראש וראשונה מדינת ישראל שאופיה האירופי אינו עוד מבחינת מגמה בלבד. קיימים אפוא יסודות טבעיים לשיתוף מבחינת המבנה החברתי והכלכלי, קיימות אף התחלות צנועות של שיתוף בשדה המדע, כגון ההסכם בין צרפת וישראל בחקר האטום, ההשקעות והקשרים הכלכליים. קיימים אינטרסים הדדיים המייבשים את הרחבת השיתוף הזה בד בבד עם הניתוח יסודות לקשרים אמיצים יותר עם ארצות אסיה הדרומית והדרומית-מזרחית שהתייצבו אף הן על דרך הפיתוח הכלכלי והחברתי בימיה ממתכתית מתוך שמירת ערכי חירות האדם.

בריי, אין לקבוע מסמרות בנוגע לצורות הק-

מצוי לגבי קשריה עם ארצות אסיה. וקרוב לוודאי שהגברת יכולתה של ישראל לתרום תרומות ממ-שיות לפיתוחן של ארצות אסיה בעזרת קשרי יש-ראל עם אירופה תצמצם את הפרץ הזה גם לגבי אסיה. בחשבון היסטורי ארוך מקומנו במשפחת עמי אסיה. אך יתכן כי דוקא הידוק הקשרים עם אירופה הוא שיוכל לשמש מפתח לכניסתנו בש-ער אסיה. ויתכן כי מיזוג זה של קשרים עם אסיה ועם אירופה מצד ארץ השוכנת לחוף הים התיכון ולחוף ים סוף עוד יתרום תרומתו לאחדות אנושית יוצרת גדולה של עמים הבונים עם עם בביתו חברה המיוסדת על חירות ושיתוף — נוכח הקפי-טליזם הפרטי מזה וקפיטליזם הממלכתי מזה.

עונינים בהקמתם ובקיומם, וכלה בהשתלבות מ-תוך שויון זכויות וחובות, והעתיד הוא שיבחר את צורת השיתוף. אך יהיו צורת השיתוף והיקפו אשר יהיו, סופם שיקימו בסיס חדש לשיתוף-ה-פעולה המדיני, בהוסיפם אינטרסים ממשיים חשובים להכרת קיומם של ערכים משותפים, הפועלת כבר עתה. בכך נוצרת האפשרות לפתח את התקשרויותיה הארעיות של מדינת ישראל, אלו הקיימות עתה, ולהפכן להתקשרות קבועה, להצטרפות לגוש טבעי.

מבחינת הקשרים בין מדינת ישראל לבין אר-צות אירופה המגבירות את אחדותן אין פרץ כה רחב בין חשבון-עולם לחשבון-שעה, כפי שהוא

מוסקבה, בודפשט, באנדונג

— האם לדעתך אפשר עוד לזרות את האמת עם מפלגה, או מדינה כלשהי? האם מותר עוד לדבר בתמים על "מחנה השלום"?

— אם יש בעולם שומר לאמת המוחלטת, ודאי שאין הוא האיש או המפלגה הטוענים לזכות זו. אשר לאמת ההיסטורית, יותר שאתה מרבה לטעון לבעלותה, יותר אתה משקר. וסופך שאתה נעשה רוצח האמת. המרידה ההונגרית פרצה קודם-כל כנגד השקר הגדול. לפיכך צריך היה תחילה להרוג את האנשים הנלחמים בשקר, ואחר-כך לחלל כבודם עלידי שקר גדול יותר, על ידי כינוים בשם פאשיסטים.

אשר ל"מחנה השלום", מוטב לפנות בשאלה זו לאלו שנתגייסו לעצמת השלום של סטוקהולם לתבוע איסור הנשק האטומי. עכשו עליהם ליישב את עמדתם עם האולטימטום של בולגאנין המאיים על אנגליה, צרפת, וישראל בקליעים אטומיים.

האמת היא ששום אימה אין לה מנופולין על שלום — אפילו לא האומות ה"ניטרליות" במזרח. האופן שבו כגדו אומות אלו — הארצות הערביות (חוץ מתוניס), וביחוד הודו — בהונגריה ובה בשעה בעקרונותיהן הן, מעמידן בדרגה שוה עם שאר האומות. אומות באנדונג יכלו לנסות בהצלחה אומה אירופית גדולה משעבוד ומות... אך חבורת באנדונג נעשתה ריאליסטית בגיל מוקדם מאד... אומות חדשות אלו יש לדונן עכשו כדין מבוגרים, לפי מעשיהן, בלי אהדה או סלידה קודמת. ועמדתן נוכח הטבח ההונגרי אין לה כפרה.

אלברט קאמי, בדאיון בירחון האיטלקי "טמפו פרזנטה"